אכל מועד לגמרי לא משכחת לה לגד תמום כלל. דליתייב חלי נזק: **שלא יגדל אדם כו׳.** הכי נמי האי לא ישמרנו לא יקיימנו הוא:

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור שנגח את הפרה ונמצא עובריה בלדה. ומת: **ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה.**

ולא מת מחמת הנגיחה: **אם משנגחה.** ומחמת הנגיחה הפילתו: **ורביע נזק.** דתם חייב חלי נזק והאי ולד מוטל בספק הוא וחולקין: **וכן פרה שנגחה כו׳.** מפרש בגמ׳ [ע״ב]: **גמ׳ אי נמי לרי הא.** דיכול לומר לשחיטה מכרתיו לך ואף על גב דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא קזבני והוי מקח טעות אמעיינן מתניתין דהואיל ונקיט מוכר דמי הוה ליה אידך מוליא מחבירו ועליו הראיה: **לנכסתא.** לשחיטה: **דמי רדיא.** יקרין: בעל

אבל מועד לגמרי לא משכחת ביה צד תמות כלל: ר״א אומר אין לו שמירה אלא סכין (כו׳): אמר רבה מאי טעמא דר״א דאמר קרא [1]ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה לזה א״ל אביי אלא מעתה דכתיב [2]ולא יכסנו נמי שוב אין לו כיסוי לזה וכי תימא הכי נמי והתנן [ה]כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור אלא אמר אביי היינו טעמיה דר״א כדתניא [3]ר׳ נתן אומר מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר [3]ולא תשים דמים בביתך:

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור [ג]שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משתלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד: **גמ׳** אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס [7]דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים [א]זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה למה לי למימר זה כלל גדול בדין אצטריך דאפילו [ב]ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא המוציא מחבירו עליו הראיה אי נמי לכי הא דאתמר [ג]המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר [ד]יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך אמאי וניחזי אי גברא דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לא צריכא [ה]בגברא דזבין להא ולהא וניחזי אי דמי רדיא לרדיא אי דמי נכסתא לנכסתא [ה]לא צריכא דאוקיר בישרא וקאי בדמי רדיא אמרי ואי

אלא טעמא דר״א כדתניא. תימה מהאי טעמא נמי לא תסגי דוב בכסוי משום דרבי נתן וי״ל דבור אית ליה תקנתא טפי כשמכסהו כראוי משור נגחן ועי״ל דמעיקרא ודאי ס״ד דר״א לענין תשלומין קאמר אבל השתא דמסקינן טעמא כדר׳ נתן לאו לענין תשלומין איירי אלא לגבי איסור בעלמא דאסור לקיימו ואיכא למימר דגבי בור נמי איכא אבל מודה שאם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור מיהו בשמירה פחותה ודאי לא סגיא מדאוסר לקיימו ולהכי אמר לעיל (דף מה:) הא מני ר״א היא:

הדרן עלך שור שנגח ד׳ וה׳

שור שנגח את הפרה. זו דברי סומכוס. תימה דבפרק השואל (ב״מ דף ק. ושם) [ו]משמע דלא אמר סומכוס יחלוקו אלא בעומד באגם גבי המחליף פרה בחמור דפריך בגמרא אמאי יחלוקו ונחזי בראשות דמאן קיימא אמר שמואל בעומדת באגם ופריך ומוקמה בחזקת מרא קמא הא מני סומכוס היא מדלא אמר אלא משמע דלא הדר ביה משנויא קמא והך דהכא איכא לאוקמי בעומדת באגם לר״ע דאמר יוחלט השור אבל לר׳ ישמעאל דמצי לסלק ליה בזוזי לא תתייאב אך מהכיא דהמניח (לעיל דף לה:) קשה דדייק זאת אומרת חלוקים עליו חבריו על סומכוס דמשמע התם דאפילו בברי וברי קאמר סומכוס דחולקין ואפילו עומד בביתו מדלא אוקי מתניתין בעומד בביתו או כרבי ישמעאל דאמר ב״ח הוא ומצי לסלוקי׳ בזוזי ותיתי אפילו כסומכוס:

דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא. ואי״ת והא מחויב שבועה ואין יכול ליפטר הוא שזה מודה במקצת בנזק הפרה ובנזק הולד אומר איני יודע ומתוך שאין יכול ליפטר משלם כדאמר רבא בפרק השואל (ב״מ דף לח. ושם) ומיהו שמואל לית ליה האי סברא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) [ז] ועוד י״ל דלמ״ד פלגא נזקא קנסא לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו דמודה בקנס פטור [א] ועוד אומר ר״י דלא דמי כלל דהא טעמא דמחויב שבועה ואין יכול ליפטר משלם מפרש בפרק כל הנשבעין (שם) משום דכתיב שבועת ה׳ תהיה בין שניהם ולא בין היורשים ומפרש התם כגון שאמר ליה מנה לחבא ביד אביך ואמר ליה חמשים ידענא וחמשים לא ידענא דבאבוה כה״ג מיחייב ועל כרחך צריך ליתן טעם למה באב חייב וביורשים פטור דבלא טעמא אין לומר כדאמר התם אי דאמר ליה נ׳ איתי ליה וג׳ ליתי ליה מה לי הוא מה לי אבוה אלא היינו טעמא דבאב חייב לא ידענא דהיה לו לידע אם אינו חייב לו מנה אם לאו אבל יורשיו לא היה להם לידע במילי דאבוהון ומהאי טעמא איתי ליה נמי למיפטר בשמעתין שאין לו לידע דבר זה אם משנגחה ילדה או קודם וא״ת דהכא משמע דליתי ליה לרב יהודה ברי עדיף ולקמן בפרק בתרא (דף קיח.) ובהשואל (ב״מ דף לז: ושם) [ח] אמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב יהודה ורב הונא מחייבי דברי עדיף ואין לתרץ דהכא משמיה דשמואל קאמר דהא בספ״ק דכתובות (דף יב: ושם) [ט] בעי למימר הא דרב יהודה ורב הונא דשמואל היא ולפי אותה סברא תקשה דשמואל אדשמואל וי״ל כדפרישית לעיל דהתם ברי שלו טוב שיודע שיכחישנו אם הוא משקר וגם אותו יש לו לידע אם חייב לו אם לאו הלכך מדטעין שמא מוכחא מלתא דברי דהאי אמת הוא וברי עדיף אבל הכא מה שטוען ברי לפי שיודע שזה לא היה בשעת נגיחה וזה טוען שמא טוב שאין לו לידע משו״ה אין ברי עדיף ובספ״ק דכתובות (שם) דבעי למימר הא דרב הונא ורב יהודה דשמואל היא ולא מסיק אדעתיה הא דדחי התם במסקנא היה יכול להקשות התם דשמואל אדשמואל דהתם פסיק שמואל כר״ג דאמר נאמנת בהיא דמשארסתני נאנסתי אע״ג דהתם אין לבעל לידע מתי נאנסת והכא בשמעתין מודה שמואל דלא אמר ברי עדיף במקום שהברי גרוע אלא שבכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר והיא דהבית והעלייה (ב״מ דף קטז: ושם) [י] דהיה אחד מכיר מקלת אבניו נוטלן ואמר [בגמ׳] דאידך קאמר איני יודע ופריך ליתא תיובתא דר״נ ומשמע דלרב יהודה ניחא התם י״ל דרגילות הוא שכל אחד מכיר מקלת אבניו וכן מוכח דמוקי לה כגון שיש עסק שבועה ביניהם ואם לא היה לו להכיר אבניו לא הייתי אומר מתוך שאין יכול ליפטר משלם כדפרישית לעיל וההיא דתנן בית נוחלין (ב״ב דף קלד. ושם קלה) זה אחי אין נאמן ויטול עמו בחלקו ומוקי בגמ׳ דאמרי אינך אין אנו יודעין ודייק זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אע״ג דברי גרוע הוא שאין להם לאחין לידע אם הוא אחיהם דמה יודעים באותו שבא ממדינת הים התם בלאו הכי דחי שפיר ואין חושש לומר וליטעמיך ועוד י״ל דהתם מצי למימר דהכי קאמר זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור היכא דהוי ברי גרוע והשמא טוב כעין ההיא דמתני׳ דהתם.

המוציא מחבירו עליו הראיה. משמע מהכא דאין הלכה כסומכוס מדלא ס״ל שמואל כוותיה ובשמעתין דכל דאליס גבר בפרק חזקת הבתים (ב״ב דף לה. ושם) [כ] יש להאריך בזה: **ונחזי אי דמי רדיא לרדיא.** פי׳ הרר״י בר מרדכי דהכא אפי׳ כרבנן דאמרי בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) מכר הצמד לא מכר הבקר ולית להו הדמים מודיעים הכא מודו דהני מילי גבי צמד דאיכא רובא וחזקה דרובא קרו לצמד צמד ולבקר בקר וגם הוא מוחזק ואפילו לפי הספרים דלא גרסי רובא מ״מ לא אתיא דמים לחודייהו ומפקי מחזקה אבל הכא רובא לרדיא זבני ואיכא חזקה כנגד אותו הרוב שהמוכר מוחזק אמרינן הדמים מודיעים לסייע או לרוב או לחזקה ורשב״ם פירש בהמוכר פירות (שם דף לב. ושם) [מ] בענין אחר:

מסורת הש״ם

ה) לקמן נב., ב) לעיל טו: [כתובות מח.]; ג) ב״ב לג., ד) לעיל לה: ב״מ ב: לח: ק. [ב״ב קמא.], ה) ב״ב לב., ו) [ממתיתא. רש״ל], ז) [ד״ה הא], ח) [ד״ה ממון], ט) [ד״ה רב הונא], י) [ד״ה רב הונא], כ) [ד״ה לימא], ל) [ד״ה ומאי], מ) [ד״ה ולחזי],

תורה אור השלם

1. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו שִׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לו
2. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג
3. כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: דברים כב ח

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה דאפילו וכו׳ ועי״ל דלמ״ד פלגא נזקא קנסא. עיין לעיל דף מא ע״ב תוספות ד״ה מודה:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה דאפילו כו׳ ועוד אי״י כו׳. נ״ב וכ״כ הרמב״ד והרמ״ם ספ״ו וש״פ. אבל הרמב״ם חולק:

רבינו חננאל

פרק חמישי: שור שנגח את הפרה

אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין. המוציא מחבריו עליו הראיה. פר״ח דקיי״ל כחכמים ואע״ג דאמר רבה בר אבוה בפרק השואל את הפרה אין אומר סומכוס אפילו ברי וברי שינויא הוא ודחויה היא דקיי״ל כחכמים. איתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. קיי״ל הלכתא כשמואל בדיני. וכן פר״ח צ״ל דהלכתא כשמואל.

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי׳ פ״ע מהל׳ מקי ממון הל׳ ב ג והלכה ו סמג עשין סא טוש״ע ח״מ סימן שלט סעיף ב ג וסימן ת סעיף ב:
ב ג ד ה מיי׳ פט״ז מהלכות מכירה הל׳ ה סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעי׳ כג:

מוסף רש״י

כסהו כראוי. ועבר עליו השור או חמור ונפל ומת (לקמן נב.).
הדרן עלך שור שנגח דו״ה
ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע. לב״ל, ולא עדיס יודעין אבל הס יודעין, דלא קתני ואינו יודע, והכי אמריגן בפנים אוחזין (ב:) ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו׳ (רשב״ם ב״ב צג.). אם עד שלא נגחה. השור, ולדה. ופטור בעל השור (שם). משלם. בעל השור, חצי נזק לפרה. דשור הס משלם חלי נזק, ורביע נזק לולד. משום דחלי נזק דולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין (שם). ונמצא נגחן. שהיה נגחן קודס מכירה ואין לאוי אלא לשחיטה (שם צב.). מקח טעות. כיון ונמצא חומץ והדרי זוזי כדמפרש טעמא לקמיה דרובא לרדיא זבני (שם). יכול שיאמר לו כו׳. דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אמר טענה טובה (שם). לשחיטה מכרתיו לך. דהא איכא דזבין לשחיטה, ורובא לאו כלום הוא והוה ליה כי פלגא ופלגא והמוליא מחבירו עליו הראיה, ואפילו לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין, וקי״ל כוותיה, דסתם לן תנא כוותיה, הני מילי כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע לב״ל היאך היה המעשה אם ילדה קודס נגיחה או אחר כך, ואפילו טעין חד מנייהו טענת ברי ואידך טענת שמא, וכמו סבא ויכס בנכסי ספק בפרק החולץ (לח.) דקי״ל חולקין משום דאין ידוע אם בן ט׳ לראשון ויירשנו זקנו או בן ז׳ לאחרון וכנו של יבם הוא, אבל הכא שאנו יודעין היאך היה המעשה, הרי זה מכרן לזה סתם ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודס לכן, הכא מודה סומכוס דלא הוה ממון המוטל בספק אלא אזלינן בתר ההוא שטוען יפה, דכיון דרובא לא כלום הוא לא היה לו למוכר לפרס אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קבעינא ליה, ומדלא פירס הפסיד, ולא דמי ליון ונמצא חומץ, דהתם יין קתבע מינה דמוכר בהדיא (רשב״ם שם). וניחזי אי גברא כו׳. כלומר היכי דמי דפליגי רב ושמואל, ליחזי מי האי גברא עובד אדמה הוא ולא טבח, ורגיל ולקנות שוורים לחרישה, וכגון שהיו מכירין זה את זה, ודאי לרדיא זבין, ואפילו לשמואל ליהוי מקח טעות, דכיון שמכירים זה את זה הרי כאילו פירס לו מכור לי שור לחרישה (שם). דזבין לנכסתא. כגון טבח שאינו עובד אדמה (שם). דזבין להא ולהא. כגון טבח ועובד אדמה (שם). וניחזי אי דמי רדיא לרדיא. כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי היה לנו לילך אחר הדמים ומימה הדמים מודיעים, דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה בי׳ דינרים ונימוז מי דמי לרדיא יהב ליה דהיינו כ׳ דינר הדמים מודיעים לרדיא זבין והכי זה מקח טעות, כמוכר יין ומצא חומץ, ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין, דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי לרדיא קבל מיניה דלוקח מקחו בטל, דנתאנה יתר משתות, דהא לא חזיא לרדיא, שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י׳ דינרים לשחיטה, ואי דמי נכסתא יהב ליה ודאי לנכסתא זבין (שם, עי״ש בארוכה). דאוקיר בישרא. ואיכא דמים מודיעין, ואיכא דגרס חזל רדיא וקס כי בישרא, והייט הך (שם).

ה"ג. אי ליכא לאשתלומי מיניה לישקליה תורא בזוזי [6]דאמרי אנשי ממרי רשוותך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות זיל בתר רובא ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבני ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך [8]ולא אזלינן בתר רובא כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל [9]בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא המוציא מחבירו עליו הראיה תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה א"ר שמואל בר נחמני מניין להמוציא מחבירו עליו הראיה שנאמר [1]מי בעל דברים יגש אליהם יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא [2] למה לי קרא [3]סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא אלא קרא לכדר"נ אמר רבה בר אבוה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה[7] [4]מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחלה שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש דבריו אליהם אמרי נהרדעי [5]פעמים שנזקקין לנתבע תחלה והיכי דמי דקא זילי נכסיה: וכן פרה שנגחה את השור [וכו']: חצי נזק ורביע נזק פלגא נזקא הוא דבעי שלומי כולי נזקא נכי רבעא מאי עבידתיה אמר אביי חצי נזק אחד מארבעה בנזק ורביע נזק אחד משמנה בנזק ואי פרה וולד דחד נינהו ה"נ דמצי א"ל לבעל פרה ממה נפשך חצי נזק הב לי אלא לא צריכא דפרה דחד וולד דחד ואי דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה הכי נמי דאמר ליה לבעל פרה פרה דידך אזיקתן הב לי ראיה דאית לך שותפי אלא דקדים תבעיה לבעל ולד תחלה דאמר ליה גלית אדעתך דשותפא אית לי איכא דאמרי אף על גב דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה מצי מדחי ליה דאמר ליה מידע ידעי [10](אנא) דשותפא אית לי אמר רבא אטו אחד מארבעה בנזק ואחד משמנה בנזק קתני חצי נזק ורביע נזק קתני אלא אמר רבא לעולם בפרה וולד דחד והכי קאמרינן איתה לפרה משתלם חצי נזק מפרה ליתא

[6] ואי ליכא לאשתלומי מיניה לישקליה לתורא בזוזי דאמרי אנשי ממרי רשוותך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה. לליכא מעות מצויות למוכר לאשתלומי לוקח מיניה למוכר, אמאי אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר הסור, לעיבד תורא עמנו בזוזי (רשב"ם ב"ב צב:). דאמרי אינשי כו'. מקרא נקרא לן בפ"ק (ט.) דאמר רב הונא אם כסף או מיטב שהיו, ואמיבים רב נחמן לרב הונא יפיב לרבות שום כסף, ומפני הכא במאי עסקינן בדלית ליה מעות מצויות, דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן זיל טרח וחכין ואייתי ליה קמ"ל (שם). ממרי רשוותך. מבעל חוזק (ב"מ קיח.) אלים אשר אתה נושה בו (ב"ב שם). פארי אפרע. אפילו נותן לך סוכין קבלם (ב"מ שם) סוכין בשוויהן (ב"ב שם). דאיכא לאשתלומי מניה. לליכא מעות מצויות למוכר לאשתלומי לוקח מניה (שם. ע"ש באורבה). ורובא. דשוויהם לרדיא זבני (שם). באיסורא. כגון תשע חגויות מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת בשר נבילה, דאמרינן בגמרא הלך אחר הרוב (שם). בממונא לא אזלינן בתר רובא. אלא אחר המוחזק אם יש לו שום טענה (שם) לא אמרינן בתר רובא זיל ולחרישה קנאו והוי מקח טעות, אלא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשמיטה מכרתיו לך (לעיל כז:). מי בעל דברים. מי שיש לו דין (שמות כב יד). יגיש ראיה אליהם. עליו להביא עדים לברר את הספק, ולאוריתא היא (גיטין מח:). שאינן נזקקין אלא לתובע תחלה. כגון המוכע את חבירו לדין שהלוהו ואינו משלם וחב טוענו משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד, נזקקין תחלה ב"ד לתביעת המוכע עד שיבא ממונו בידו ואחר כך נזקקין לדין המשכון (סנהדרין לה.).

[7] ב"מ קיח. ב"ב נב:, [8] [נעיל מ: ב"ב נב:], [9] [עיין תוספות שבועות כב: ד"ה איבעית אימא], [10] [עי' רש"י סנהדרין לה. ד"ה ואידך], [11] רש"ל מ"ז, [12] רש"ל מ"ז, [13] [עי' ש"ך חו"מ סימן כ"ד סק"ג מ"ש על דברי תוס' אלו], [14] [ד"ה אשרו], [15] [ד"ה הא],

נעל דברים. תובע: **שאין נזקקין אלא לתובע תחילה.** כגון ראובן תובע משמעון מנה שהלוהו [1](בעדים או בשטר) ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין לו המנה משמעון ואחר כך נזקקין לו לטענת שמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון: **דקא זילי נכסיה.** שיש כאן תגרין שיקנוהו בדמים יקרים ומחר יבאו להם. אי נמי שקרקעותיו זולות ע"י תביעה זו שרואין אותו דחוק ואם יוציאו לו תפיסתו או משכונו ימכרם וישלם לו מהן: **חצי נזק ורביע נזק.** הרי כל הנזק חסר רביע ואמאי הא תם הוא ופלגא נזקא הוא דבעי שלומי ותו לא והאי כל נזקא נכי רבעא דמחייבת ליה לשלומי מאי עבידתיה: **אמר אביי חצי נזק.** דקתני היינו חצי תשלומין שישנו על הפרה אם אין ולד דהא איהי משלמת ח"ל דשתא משלם רבעא משום דאית ליה שותפות וכדמפרש ואזיל דולד דאיתיה אחריבא הוא: **ורביע נזק.** דקתני אולד רביע חצי נזק שהיה חייב אם הוא לבדו נגח דהיינו אחד משמנה בנזק כדמפרש טעמא ואי פרה וולד כו': **דפרה דחד וולד דחד.** כגון שמכר לו פרה חוץ מעוברה: **דא"ל.** בעל הפרה: **גלית אדעתיך דשותפא אית לי.** ורבעא דנזקא הוא דמחייבנא לך ובעל ולד אמר ליה אי ודאי עם ולד נגחה הואי אנא שותפא ומחייבנא לך רבעא דנזקא השתא דמספקא לך שמיית משתלמת מינאי: ליתא

[1] ואי ליכא לאשתלומי מיניה לישקליה לתורא בזוזי [6]דאמרי אנשי ממרי רשוותך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות זיל בתר רובא ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבני ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך [8]ולא אזלינן בתר רובא כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל [9]בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא המוציא מחבירו עליו הראיה תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה א"ר שמואל בר נחמני מניין להמוציא מחבירו עליו הראיה שנאמר [1]מי בעל דברים יגש אליהם יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא [2] למה לי קרא [3]סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא אלא קרא לכדר"נ אמר רבה בר אבוה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה[7] [4]מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחלה שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש דבריו אליהם אמרי נהרדעי [5]פעמים שנזקקין לנתבע תחלה והיכי דמי דקא זילי נכסיה: וכן פרה שנגחה את השור [וכו']: חצי נזק ורביע נזק פלגא נזקא הוא דבעי שלומי כולי נזקא נכי רבעא מאי עבידתיה אמר אביי חצי נזק אחד מארבעה בנזק ורביע נזק אחד משמנה בנזק ואי פרה וולד דחד נינהו ה"נ דמצי א"ל לבעל פרה ממה נפשך חצי נזק הב לי אלא לא צריכא דפרה דחד וולד דחד ואי דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה הכי נמי דאמר ליה לבעל פרה פרה דידך אזיקתן הב לי ראיה דאית לך שותפי אלא דקדים תבעיה לבעל ולד תחלה דאמר ליה גלית אדעתך דשותפא אית לי איכא דאמרי אף על גב דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה מצי מדחי ליה דאמר ליה מידע ידעי [10](אנא) דשותפא אית לי אמר רבא אטו אחד מארבעה בנזק ואחד משמנה בנזק קתני חצי נזק ורביע נזק קתני אלא אמר רבא לעולם בפרה וולד דחד והכי קאמרינן איתה לפרה משתלם חצי נזק מפרה ליתא

כלל וי"ל כגון דשמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים שכדברי כן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת בזה שהיו בשעת המעשה ואי לאו קרא ה"א שראוי להמתין להם אפי' סופן לבא לזמן מרובה וי"מ כגון שזה תובע שחבל בו ושמעון אומר יש לי שאר תביעות עליו ומגבינן לראובן דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר שהיום או למחר יביא עדים ואין ממתינין לו כלל דקי"ל בהחובל (נקמן דף נא.)[1] דאין נותנין זמן לחבלות ויותר משמע לפרש לענין חבלה מלענין מלוה מדמייתי עליה קרא דאשרו חמון בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה. ושם)[2]:

ורביע נזק אחד משמונה בנזק. תימה היאך משוה הולד לפרה פשיטא שלא עשה הולד נזק כמו הפרה דאטו אם יש לו לאחד ט' חלקים ולאחד חלק אחד מי ישלם זה כמו זה כאילו היתה חציה שלו והא תניא בהדיא בפרק ארבעה וחמשה (לעיל דף לו.) האחרון נוטל מנה ושלפניו [חמשים זוז ושנים] הראשונים דיגר זהב משמע שכל אחד מפסיד כפי מה שיש לו ומפרש ריב"א דכולה מלתא נקט לסימנא בעלמא כאילו הולד עשה חצי נזק אבל לעולם לא משלם אלא רביע נזקו אם הפרה שוה שמונים זוז בלא הולד ועם הולד מנה וחצי כל נזק שעשתה מנה כגון שנגחה שור שוה מאתים ונמצא חלק חמישית לולד ואם היה ודאי שותף היה נוטל הפרה עם הולד ועכשיו שהוא ספק נוטל חצי הולד שהוא עשר זוז שהוא רביע נזקו של ולד:

גלית אדעתיך דשותפא אית לי. ומאחר שהודה שיש לו שותף לא ישלם רק חצי התשלומין ואידך פלגא לא משלם כולו בעל הולד דשמא ילדה ואח"כ נגחה וחולקין ואפי' לר' נתן דאמר (נקמן דף נג.) כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי מודה הכא דעד כאן לא קאמר רבי נתן אלא בשור תם שדחף את חבירו לבור שבעל השור אין לחייבו אלא רביע אע"פ שודאי הזיק לפיכך משתלם כל השאר מבעל הבור כיון שהבור הרגו לשור אבל כאן שאם הולד במעי אמו בשעת נגיחה יש לו להתחייב בתשלומין אין לחייב הפרה תשלומין שהם על הולד לשלם אם נגח:

מידע ידעי דשותפות אית לי. פי' שיש לנו להעמיד הפרה בחזקת שהיא מעוברת והשתא היא דילדה ומודה סומכוס כיון דליכא תרתי שהוא מוחזק וגם איכא חזקת גופה דאמרינן המע"ה הלכך לא משלם בעל הפרה אלא רביע כאילו ודאי איתי ליה שותפי ומיהו להוציא ממון מיד בעל הולד אין מועלת חזקה הלכך לא משלם בעל הולד אלא אחד משמינית נזק ואידך אחד משמינית נזק מפסיד וה"ג אשכחן בהוא דהמחליף פרה בחמור דמוקי בהשואל (ב"מ דף ק. ושם)[3] כסומכוס ולא אמרינן אוקי אחזקתיה והשתא הוא דילדה להוציא ממון מחזקת מרה קמא וקשה לר"י דבפרק השואל (שם דף נז: ושם נח:) תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו גבי שאלה היום ושכרה למחר ומוקמא לה כסומכוס ואמאי לא אמרינן אוקמיה אחזקתה והשתא היא דמתה להעמיד הממון ביד השואל ויפטר מלשלם ואור"י דשמא יחלוקו לאו אשאלה היום ושכרה למחר קאי אלא אשאל אחת ושכר אחת:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פט"ז מהל' מכירה הל' ה טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כג:
ד ב ג מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה כ כפי' התוס' בשם י"מ סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סימן כד:

מוסף רש"י

ואי ליכא לאשתלומי מיניה. דליכא מעות מצויות למוכר לאשתלומי לוקח מיניה דמוכר, אמאי אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר הסור, לעיבד תורא עמנו בזוזי (רשב"ם ב"ב צב:). דאמרי אינשי כו'. מקרא נקרא לן בפ"ק (ט.) דאמר רב הונא אם כסף או מיטב שהיו, ואמיבים רב נחמן לרב הונא יפיב לרבות שום כסף, ומפני הכא במאי עסקינן בדלית ליה מעות מצויות, דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן זיל טרח וחכין ואייתי ליה קמ"ל (שם). ממרי רשוותך. מבעל חוזק (ב"מ קיח.) אלים אשר אתה נושה בו (ב"ב שם). פארי אפרע. אפילו נותן לך סוכין קבלם (ב"מ שם) סוכין בשוויהן (ב"ב שם). דאיכא לאשתלומי מניה. דליכא מעות מצויות למוכר לאשתלומי לוקח מניה (שם. ע"ש באורבה). ורובא. דשוויהם לרדיא זבני (שם). באיסורא. כגון תשע חגויות מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת בשר נבילה, דאמרינן בגמרא הלך אחר הרוב (שם). בממונא לא אזלינן בתר רובא. אלא אחר המוחזק אם יש לו שום טענה (שם) לא אמרינן בתר רובא זיל ולחרישה קנאו והוי מקח טעות, אלא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשמיטה מכרתיו לך (לעיל כז:). מי בעל דברים. מי שיש לו דין (שמות כב יד). יגיש ראיה אליהם. עליו להביא עדים לברר את הספק, ולאוריתא היא (גיטין מח:). שאינן נזקקין אלא לתובע תחלה. כגון המוכע את חבירו לדין שהלוהו ואינו משלם חב טוענו משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד, נזקקין תחלה ב"ד לתביעת המוכע עד שיבא ממונו בידו ואחר כך נזקקין לדין המשכון (סנהדרין לה.).

תורה אור השלם

1. וְאֶל הַזְּקֵנִים אָמַר שְׁבוּ לָנוּ בָזֶה עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אַהֲרֹן וְחוּר עִמָּכֶם מִי בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:

שמות כד יד

גליון הש"ם

גמ' ואי ליכא לאשתלומי כו'. עיין לעיל דף מז ע"א תוספות ד"ה ואיכא נמי ועיין מהרש"א שם: שם למה לי קרא. כתובות כב ע"א נדה כה ע"א:

רבינו חננאל

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד, דברי סומכוס. וחכמ' אומ' המוציא מחבירו עליו הראייה. וכן פרה שנגחה את השור וכו', [חצי נזק ורביע נזק מאי עבידתיה פלגא נזקא הוא דבעי שלומי]. ואוקמא רבא בפרה וולד דחד, והכי קאמרינן אי איתא לפרה משתלם חצי נזק מפרה,

מסורת הש"ם